

KUR'AN AYETLERİNDE “DİN ADAMLARINI RAB EDİNMEK VE ‘HEVA’NIN İLAHLAŞTIRILMASI” MESELESİ

Hamdi GÜNDOĞAR*

Özet.

Kur'an-ı Kerim Yahudi ve Hıristiyanların din adamlarını rab edindiklerini bildirerek, insanları bu gibi davranışlarda bulunmaktan sakındırmıştır. Kur'an ilahlığın sadece Allah'a has olduğunu müteaddit ayetlerde belirtmiştir. Kur'an'dan anlaşıldığına göre peygamberler dâhil hiç kimsenin ilahlık iddia etme hakkı ve yetkisi yoktur. Ayrıca İslam dininde ruhban anlamında bir din adamı anlayışı yoktur. İslam'da din âlimleri ve din hizmetlerini ifa eden kişilerin özel bir imtiyazları da söz konusu değildir. Onlar toplumun dini anlamda eğitilmesine yardımcı olan kişilerdir. Bunun dışında her hangi bir statü ya da imtiyazları bulunmamaktadır.

Anahtar kelimeler: Kur'an, İslam, Din Adamı, Ruhban, Heva.

THE PROBLEM OF DIVINISERELIGIOUS MAN AND DIVINISE THE EGO IN THE VERSES OF QUR'AN

Absract.

The Qur'an informed that the Jewish and Christian raised the level of a deity their clergy and had been kept people from having such behavior. The Qur'an has stated in many verses that the divinity belongs only to Allah. It is understood from the Qur'an that no one, including the prophets, has the right and the authority to claim divinity. There is no understanding of a clergy in the Islam. Besides, In Islam there is no special privilege of religious scholars and persons who perform religious services. They are people who help educate society in a religious sense. No other status or privilege exists.

Keywords: Qur'an, Islam, Religion Man, Clergy, Ego.

* Prof. Dr. Adıyaman Ün. İslami İlimler Fak. Kelam ve İslam Mezhepler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.
hgundogar@adiyaman.edu.tr.

Giriş

İslam inanç sisteminde dinin kurucusu Allah Teâlâ'dır. Allah'ın dinini insanlara tebliğ ve tebyin eden, uygulamaya ilişkin kural ve kaideleri sünnetiyle onlara öğreten peygamberdir. İslam itikadında ilahlık sadece Allah'a mahsustur. Allah-âlem ilişkisinde insanlara ve diğer bütün varlıklara hükmeden tek varlık Allah'tır.

Peygamberler Allah'ın elçisi olup, kulluk görevleri yanında Allah'ın kendilerine verdiği risalet ve nübüvvet görevini ifa etmekle yükümlüdürler. Peygamberlerin kendilerine verilen bu kutsal görevleri itibarıyla sahip oldukları bazı sıfatları vardır. Bunlardan birisi de ismet sıfatıdır ki günahlardan korunma anlamındadır. Peygamberlerin dışında hiçbir insan ismet sıfatına ya da özel bir imtiyaza sahip değildir. İsmet sıfatına sahip olmalarına rağmen peygamberler zelle denilen çok küçük hatalara düşebilmişlerdir. Peygamberler için zelle'ye düşmek söz konusu olduğuna göre diğer insanlar için hata yapmak tabii bir haldir ve hiç kimse bunun dışında değildir. Bu bağlamda Şia'nın imamların masum olduğuna dair kabullerinin İslam akaidinde yeri yoktur.

İnsanlar arası ilişkilerin nasıl olması gerektiği hususunda örnek uygulamalar Hz. Peygamber ve sahabe dönemimde mevcuttur. Hz. Peygamber ashabına Allah'ın dinini tebliğ ve tebyin etmiş, onlarla beraber uzun süreler kalmış, aynı ortamı paylaşmıştır. Hz. Peygamber arkadaşlarından İslam'ın emirlerini yerine getirmelerini istemiş, Allah'a en güzel bir şekilde kulluk yapmalarını istemiştir. Hz. Peygamber'in ashab-ı kiram ile olan ilişkileri sevgi ve saygı ölçüleri içinde olan arkadaşlık ilişkisidir. Allah'ın peygamberi büyüklere hürmet, küçüklere sevgi, arkadaşlarına dostluk göstermiştir. Ashab-ı kiram Hz. Peygambere saygı ve hürmet duymanın dışında ona farklı bir gözle bakmamıştır. Ona özel bir imtiyaz tanımamıştır. Onda herhangi bir ilahlık, üstünlük, dokunulmazlık, ulaşılmazlık görmemiştir. Hz. Peygamber herkes gibi, yer, içer, çarşı pazar dolaşır, insanlarla bir arkadaş, bir dost gibi konuşur, yerine göre şakalaşır, nükteler yapardı. Arkadaşları ona istedikleri zaman soru sorar, hallerini anlatırlardı. Hz. Peygamber'de onları dinler, sorularına cevap verirdi. Hz. Peygamber'e ulaşmak zor değildi, erkek-kadın, büyük-küçük herkes ona gider, ona rahatlıkla ulaşır ve halini arz ederdi. O, kapalı kapılar ardında, sıra sıra araçları ya da grup grup korumaları olan biri de değildi. O imkânı olduğu halde şatafatlı bir hayat da sürmemişti. Ona herkes ulaşabilir, derdini anlatabilirdi.

Hz. Peygamber insanlarla arasına duvar örmemiş, onlara bir üstünlük, bir ayrıcalık göstermemiştir. Arkadaşlarının kendisi hakkında aşırılıklara kaçmasına fırsat vermemiş, Kur'an'ın tabiriyle insanların onu ilahlaştırmalarına geçit vermemiştir.

Bu çalışmanın amacı; Kur'an'ın belirlediği esaslar çerçevesinde ve Hz. Peygamber'in insanlarla ilişkileri ekseninde bazı kişilerin ve hevanın ilahlaştırılması meselesini irdelemektir. Müslümanların akide, amel ve ahlaklarında temel kaynak Kur'an ve sahih sünnet olduğu halde zaman zaman bu iki kaynağa başvurulmamakta ya da görmezlikten gelinmektedir. Kur'an'ın açık uyarıları göz ardı edilmektedir. Her temel konuda olduğu gibi insanların ve heva-hevesin ilahlaştırılması hususu da Kur'an ayetleri çerçevesinde yeniden ele alınmalıdır.

1. Din Adamlarını Rab Edinmek

Din adamlarının toplumların eğitiminde önemli bir yeri olduğu muhakkaktır. Toplumlar dine ait kural ve kaideleri, hüküm ve prensipleri dini konuda bilgi sahibi olan kişilerden öğrenirler. Ancak diğer meslek sahiplerinde olduğu gibi dini konularda uzman olan kişilerin de toplumda imtiyaz sahibi olma gibi bir ayrıcalıkları söz konusu değildir. Ne var ki bazı dinlerde din adamlarına özel bir statü tanınmış, önemli imtiyazlar verilmiştir. Yahudilik, Hıristiyanlık, Zerdüştlük, Brahmanizm gibi dinlerde din adamları özel bir konumda görülmüş, bir ruhban sınıfı oluşmuştur.¹ Ancak İslam dininde bir ruhban (din adamı) sınıfı yoktur. İslam'da liyakat sahibi her kişi din eğitimi ve diğer hizmetlerde görev alabilir. Din eğitimi ve hizmeti verenler için faklı bir konum, statü, ya da imtiyaz yoktur. Allah'ın hükümlerinde bir değişiklik yapmaları, ilahi hükümlere ters bir hüküm vermeleri söz konu değildir. Allah'ın hükümleri yerine kişilerin arzu ve iradeleri doğrultusunda hüküm verilir de toplumda onlara uyarıya bu, onların ilahlaştırılması, rab edinilmesidir.

Kur'an Yahudi ve Hıristiyanların bilginlerini ve din adamlarını rab edindiklerini haber vererek Müslümanları bu konuda uyarır: *"Onlar; Allâh'ı bırakıp bilginlerini, râhiblerini, Meryemin oğlu Mesîhi Tanrılar edindiler. Hâlbuki bunlar da ancak bir olan Allah'a ibâdet etmelerinden başkasıyla emr olunmamışlardır: Ondandır başka hiç bir Tanrı yok. O, bunların eş tutageldikleri her şeyden münezzehtir."*²

Ayet-i kerimede geçen "rabler" den maksat, Yahudi ve Hıristiyanların, âlim ve ruhbanlarının âlemin ilahları olduklarına inanmaları manası olmayıp, aksine o ahbar (bilgin) ve ruhbanlarına, her türlü emir ve yasaklarına itaat etmeleridir. Rivayet olduğuna göre Adiyb. Hatim, henüz Hıristiyan iken bir gün Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber o esnada Tevbe suresini okuyordu. O bu ayete gelince, Adiy: Ben Peygamber'e "Biz, onlara tapmıyoruz ki" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber; onlar Allah'ın helal kıldığını haram kılmıyorlar mı, bundan

1 Gürkan, Salime Leyla, "Ruhban" mad. *DİA*, 2008, XXXV/204-205.

2 Tevbe/31.

dolayı siz de onları haram kabul etmiyor musunuz? Yine o ruhban ve ahbar olanlar Allah'ın haram kıldığı şeyleri helal saymıyorlar mı? Böylece sizler onları helal kabul etmiyor musunuz? Buyurdu. Ben de, “Evet” deyince Hz. Peygamber; “İşte bu onlara ibadet etmek demektir” buyurdu.³

İmam Matürîdî yukarıdaki ayeti şöyle tefsir eder: Ayet-i kerimede belirtildiği üzere söz konusu edilen kişiler din adamlarına tapmıyorlardı fakat onlar Allah'ın haram kıldığı şeyleri helal sayıyor, bunlar da helal kabul ediyorlardı. Veya Allah'ın helal kıldığı şeyleri haram kılıyor, bunlar da haram kabul ediyorlardı. Bunun üzerine “onları rab edindiler” denilmiştir. Bu, din adamları ve rahipler hakkında benzetme anlamındadır. Yani onlara itaat ve emirlerine uyma konusunda rab edindiler. Çünkü gerçek anlamıyla onlar rab edinmiş değillerdir. Bu durum onların şeytana tapmaları gibidir. Hiç kimse şeytana tapmak üzere yönelmez. Fakat onlar şeytana itaat ettikleri ve emrine uydukları için sanki tapıyor gibi oluyorlar. Hz. İsa'yı rab edinmelerine gelince bu hakikat anlamındadır. Çünkü onlar onun ilah olduğunu ve ilahın oğlu olduğunu söylemişlerdir. Dolayısıyla Hz. İsa'yı rab edinmek hakikat manasındadır. Din alimleri ve rahipler hakkında ise benzetmedir.⁴

Müfessir Fahreddin er-Razî, “Rab edinme” hususunda şunları söylüyor: Cahiller ve Haşviyye, şeyhlerine ve imamlarına saygıda çok aşırıya kaçtıkları için bazen onların tabiatları “hulul” ve “ittihad” inancına meyletmektedir. Bu şeyh, dünya peşinde ve dinden uzak biri ise, kendisine uyanlara, işin onların dediği ve inandığı gibi olduğu fikrini vermektedir. Razi tefsirine devamla şunları kaydediyor: Ben, dinden uzak bazı düzenbaz şeyhlerin, kendilerine tabi olanlara ve taraftarlarına, kendisine secde etmelerini emrettiğini ve onlara: “Sizler benim kullarınımsınız” dediğini gördüm. İşte böylece o, taraftarlarına, hulul ve ittihad fikrini telkin ettiğini, bahusus kendisine tabi olan bazı ahmaklarla baş başa kaldığında çoğu zaman uluhiyyet iddiasında bile bulunduğunu tespit ettim.⁵

Razi, konuyla ilgili olarak şunları ilave eder: Ayette bahsedilen “rab edinme” den, Yahudi ve Hıristiyanların, Allah'ın hükmüne ters olan hususlarda, din âlimlerine ve ruhbanlarına itaat etmiş olmaları manası kastedilmiş olabileceği gibi, onların küfür sayılabilecek çeşitli şeyleri kabul etmiş olmaları ve bu sebeple Allah'ı inkâr etmiş olmaları manası da kastedilmiş olabilir. Böylece bu onların Allah'ı bırakarak, din âlimlerini ve ruhbanlarını adeta rab edinmeleri gibi olur. Bu ifade ile Yahudi ve Hıristiyanların ruhban ve ahbarları hakkında (Allah'ın onlara hulul ettiğine ve onlarla “ittihad” ettiğine inanmış olmaları manasının kastedilmiş

3 er-Razî, Fahreddin, *Mefatihü'l-gayb*, (Çev. Komisyon) İstanbul, 2002, 11/485-486.

4 Matürîdî, Ebû Mansûr, *Te'vilatu'l-Kur'an*, Çev. Aygün, Fadıl, İstanbul, 2017, VI/370.

5 Razi, Fahreddin, *Mefatihü'l-gayb*, 11/486-487; Şerbîni, Hatib, *Tefsiru'l-Hatib eş-Şerbîni*, Beyrut, 2004, I/692.

olması da muhtemeldir. İşte bu dört husus, ümmet-i Muhammed'de de görülmüş-tür ve mevcuttur.⁶

Muhammed H. Yazır bilginlerin ve din adamlarının rab edinilmesi konusunda şunları ifade etmektedir: Yahudi ve Hıristiyanların, bilginlerini ve râhiplerini rab edinmeleri, onlara ibâdet etmeleridir. İbâdetleri ise, onların, Allah'ın haram kıldığı şeyleri helâl, helâl kıldığı şeyleri haram kılmalarını kabul edip itaat etmeleridir. Yahudi ve Hıristiyanlar, Allah'ın emrine, hakkın hükmüne değil; onların irâdelerine tâbi oldular; onlara Allah'a tapar gibi taptılar. Hatta Allah'ı bırakıp onlara taptılar. Allah'ın emrine, Kitabın sözüne, hakkın gerektirdiğine açıktan açığa muhâlif olan hususlarda Allah'a isyan ettiler; onların arzularına ve emirlerine itaat ettiler. Allah'ın haram kıldığı şeyleri, onların emriyle helâl kıldılar. Allah'ın "yapmayın" dediği şeyleri yaptılar; "yapın" dediğini yapmadılar. Bunun hilâfına onların emir ve yasaklarına, hevâ ve heveslerine tâbi oldular.⁷

Kur'an'da belirtildiği üzere Yahudi ve Hıristiyanlar din adamlarının Allah'ın haram dediklerini helal, helal dediklerini haram kabul etmelerinden dolayı onları ilahlaştırmışlardır. Günümüzde şahid olunan bazı durumlar, asırlar öncesinden Allah'ın Kur'an'daki ikazlarının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Kur'an-Kerim'de verilen mesaj ve hükümlere uyulmadığında, Allah'ın ayetleri kasıtlı ya da kasıtsız göz ardı edildiğinde Müslümanların itikadi anlamda ne gibi olumsuzluklara savrulduğu görülmektedir. Örneğin ülkemizde yıllardan beri Fetö cemaati içinde yer alanların liderlerine karşı davranış ve tutumları Kur'an'da bahsedildiği üzere din adamlarının ilahlaştırılmasının çağdaş bir versiyonunu teşkil etmiştir. Cemaatin üyeleri liderleri olan Fethullah Gülen'i önce dokunulmaz, günahsız, mehdi, daha sonra peygamber üstü kâinat imamı olarak ilahlaştırmışlardır. Fetö lideri yıllar önce "başörtüsü teferruatı" hezeyanını dile getirirken cemaat üyesi bayanlar başörtülerini Kur'an'daki tesettür ayetlerini bir kenara bırakarak başlarını açabilmişlerdir. Böylece Allah'ın tesettürle ilgili emri terk edilmiş, liderlerinin emrine uyulmuştur. Fethullah Gülen müridlerinden orduya sızabilmeleri için namazı terk etmelerini istemiş, onlar da Allah'ın emri olan namazı terk etmiş, liderlerinin emrine uymuşlardır. Fetö lideri üyelerine içki içme fetvası vermiş, müridleri ise Allah'ın haram kıldığı içkiyi içmiş, Allah'a değil, liderlerine kul olduklarını göstermişlerdir. Yalan, iftira, tecessüs, haksız kazanç ve daha birçok konuda Allah'ın koyduğu haramlar F. Gülen tarafından helal görülmüş ve müridleri bu haramların hepsini fazlasıyla işlemişlerdir. Ve en son 15 Temmuz 2016 gecesi Fetö üyeleri ilahlaştırdıkları liderlerinin emri ile darbe girişiminde bulunmuş, 250 vatan sevdalısı insanımızın kanına girerek şehit etmiş ve yüzlercesini yaralamışlardır.

6 er-Razi, Faherddin, *Mefatihü'l-gayb*, 11/487.

7 Yazır, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul, tsz. Eser Neşriyat, IV, 2511.

Kur'an'ın haber vererek mü'minleri uyardığı din adamlarını rab edinme sapkınlığı Fetö cemaatinde zirveye ulaşmıştır. Ne yazık ki Kur'an'ın bu uyarısını gözden kaçıran birçok kişi farklı platformlarda aynı tehlike ile karşı karşıyadır. Farkına varmadan birilerine Allah'ın kendilerine bağışladığı en büyük nimet olan hürriyetlerini peşkeş çekmekte, gönüllü köleliği kabul etmektedirler. Allah'ın sadece kendisi için istediği kulluğu kendileri gibi bir insana yapabilmektedirler. Namazın her rekâtında okudukları Fatiha suresinde “*Sadece sana ibadet ederiz ve sadece senden yardım dileriz*” dedikleri halde peşinden gittikleri liderlerinden medet istemektedirler. Onun dediklerini emir bilmekte, en ufak bir eleştiriyi yapmayı büyük günah saymaktadırlar.

Hz. Ebubekir halife tayin edildiğinde “Ey mü'minler ben sizin en hayırlınız olmadığım halde halife seçildim. Eğer Allah'ın kitabı Kur'an'a ve Resulünün sünnetine uygun davranırsam bana uyunuz. Eğer bunlara uygun hareket etmezsem beni kılıçlarınızla düzeltiniz” derken, günümüzde farklı platformlarda birçok insan liderine kayıtsız şartsız teslim olmakta, ona gönüllü kölelik yapabilmektedir.

İnsanlardan hiç birinin ilahlık taslayıp, insanlardan kulluk isteyemeyeceğini Kur'an ayeti şöyle bildirir: “Beşerden hiç bir kimseye yakışmaz ki Allah kendisine Kitabı, hükmü ve peygamberliği versin de sonra o, insanlara: ‘Allah’ı bırakıp da (gelin) bana kul olun’ desin. Fakat o, “öğretmekte ve okuyup okutmakta olduğunuz Kitap sayesinde Rabbin halis kulları olun” (der).”⁸

İbn Abbas yukarıdaki ayeti tefsir ederken şöyle demiştir: Yahudiler “Üzeyir, Allah'ın oğludur”; Hıristiyanlar da “Mesih, Allah'ın oğludur” dedikleri için bu ayet nazil olmuştur. Denildiğine göre Yahudilerden Ebu Rafi el-Kurazî ve Hıristiyanlardan Necran heyetinin reisi, Hz. Peygamber'e “Sana ibadet etmemizi ve seni rab edinmemizi mi istiyorsun?” demişler, bunun üzerine de Hz. Peygamber “Allah'tan başkasına tapmaktan veya Allah'tan başkasına ibadet etmeyi emretmekten Allah'a sığınırız. Allah Teâlâ, beni böyle bir iş için göndermedi ve bana böyle bir şey emretmedi” demiş ve bu ayet nazil olmuştur.⁹

Kur'an'da insanlardan hiçbirinin ilahlık taslayacağı ilahi uyarısı apaçık bir şekilde açıklandığı halde insanlardan bazılarının kendi egolarını ilahlaştırması ve birçok kimsenin de bunları peşinden gitmesi bir hayli düşündürücüdür.

8 Alu İmran 79.

9 er-Razî, Fahreddin, *Mefâtihu'l-ğayb*, 6/421.

2. "Heva"yı İlah Edinmek

Heva ve hevesini, istek ve arzusunu her şeyin önüne geçirenler, onu kendisi için en büyük değer kabul edenler Kur'an'da kınanmıştır. Allah Teâlâ konuya dikkat çekerek Peygamberini uyarmıştır. "*Kendi nefsinin hevasını/arzusunu kendisine ilâh edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?*"¹⁰Kur'an, nefsini ilahlaştıranları, nefsanî isteklerini her şeyin önüne koyanları şiddetle yermektedir. Nefsani arzular ilahi emir ve hükümler ile kontrol edilmediği zaman, kişi bir süre sonra tamamen nefsanî arzularının kontrolüne girer ve onların baskısından kurtulamaz. Artık onu yönlendiren Allah'ın hükümleri değil, nefsinin istekleri olmuştur. Dolayısıyla kişi nefsini ve hevasını ilahlaştırmış olmaktadır.

Abdullah İbn Abbas, "Heva", kendisine (adeta) tapınılan bir ilahdır" derken Said b. Cübeyr'de "Müşriklerden birisi puta tapıyor, ondan daha güzelini gördüğünde ise, elindekini atarak ötekini ilah ediniyor, bu sefer ona tapmaya başlıyordu" demiştir.¹¹

Heva nefsin kendiliğinden meylettığı arzudur. Bu kişi canının istediğinden başka kendine ilah tanımayan demektir. Böyle kimselerde sadece egoistlik, kendini beğenmişlik vardır. Bunlar hakkı zevklerine feda ederler, dini de sededekeyf ve zevkenden ibaret tanırlar. Gönülleri neye çekerse ona taparlar, hakkın rızasını düşünmezler.¹²

Kur'an ayeti ilahlığın sadece Allah'a ait olduğu hususunda insanları şöyle uyarır: "İşte bu (Kur'an), kendisiyle uyarılınsınlar, Allah'ın ancak bir tek Tanrı olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri iyice düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara (gönderilmiş) bir bildiridir."¹³İlah olma, insanlara hükmetme, sadece Allah'a ait olan bir şeydir. İnsanlar Allah'ın ilahlığını, O'nun emir ve hükümlerini dinleyip uygulamadıkları zaman bu yetkiyi ya kendi nefislerine verirler ya da insanlardan bir kişiye verirler. Kendi nefesine bu yetkiyi verdiği zaman hayatı boyunca nefsanî isteklerine uyar, onların peşinden koşar, haram, helal ayırımı yapmadan hayvani bir yaşam sürer. İnsanlar ilahlık ve hükmetme yetkisini bir kişiye verdiği zaman, Allah'ın emir ve hükümleri yerine o kişinin talimatlarına uyar. Allah'ın emirleri yerine o kişinin emirlerini yerine getirir ve dolayısıyla o kişiye ilahlaştırmış olur.

Hz. Peygamber "Yaratıcıya isyan etme konusunda yaratılana itaat edilmez"¹⁴ buyurmuştur. Hiçbir düşünce, hiç bir hüküm Allah'ın hükümlerinin üzerinde olmaz. Allah'ın emir ve buyrukları her şeyin üzerindedir. İnsanlar sadece Allah'ın

10 Furkan 25/43.

11 Razi, Fahreddin, *Mefatihü'l-gayb*, 17/239.

12 Yazır, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3590.

13 İbrahim 14/52.

14 Buhârî, Ahkâm 4; Müslim, İmâre, 39, 46.

önünde rükû eder, secdeye kapanırlar. İslam’da Peygamber dahil başka hiç kimse-
nin önünde eğilmek, secdeye varmak söz konusu değildir. Nitekim Kur’an heva-
sına tabi olup onu tanılaştıran kimsenin akıbetinden şöyle haber verir: “*Heva ve*
hevesini tanrı edinen, bilgisi olduğu halde Allah’ın şaşıracağı, kulağını ve kalbini
mühürlediği, gözünü perdelediği kimseyi gördün mü? Onu Allah’tan başka kim
*doğru yola eriştirebilir? Ey insanlar! Anlamaz mısınız?”*¹⁵

Ayet-i kerime “Onlar hidayete tabi olmayı bırakıp hevalarına uymaya yöneldi-
ler, böylece bir kimsenin tanrısına taptığı gibi heva ve heveslerine tapar oldular”
anlamındadır. O adeta hevasını her zaman onlardan birisine taptığı muhtelif ilah-
lar haline getirmiştir.¹⁶

Kur’an burada kendi arzusuna tapan, önünde eğilen, onu düşüncesinin, hü-
kümünün, duygularının ve hareketlerinin kaynağı haline getiren kişiden bahse-
diyor.¹⁷ Kur’an ayeti asırların ötesinde insanları nefislerini, arzularını, egolarını
ilahlaştırmamaları konusunda açıkça uyarmaktadır. İnsanların kibirlenip heva ve
hevesini her şeyin önüne koyması onu itikadi ve ameli konularda dalalete götürür.
Kendi nefisini yüceltmek, kibirlenip böbürlenmek o kişiyi sonuç itibarıyla büyük
bir hüsrana götürür. Oysaki dini sahada emir ve hükümler Allah tarafından konul-
muştur. Kur’an yegâne hüküm sahibinin kendisi olduğunu birçok ayette beyan
buyuruyor.

Dinde temel hükümler Allah tarafından Kur’an’da bildirilmiştir. Kur’an’da
olmayan bazı dini meseleler de Hz. Peygamber’in sünnetinde açıklığa kavuştu-
rulmuştur. Kur’an ve sünnet’in dışında itikadi anlamda hiçbir kimsenin bir kural
koyma yetkisi söz konusu değildir.

3. Kâinat İmamı İddiası

İslam’ın temel kaynakları olan Kur’an ve sünnet’te olmayan, İslam akaidinde
yer almayan ama İslam tarihinde bazı kesimlerin sonradan uydurdukları ve bazı
insanlar için kullandıkları lakaplar bulunmaktadır. Bunlardan birisi de günümüz-
de Fetö lideri Fethullah Gülen için kullanılan “kâinat imamı” kavramıdır.

“Kâinat İmamı” tabiriyle aynı anlamda kullanılan tabirlerden bir diğeri
Kutbu’l-aktab” veya “Kutbu’l-âzam” tabiridir. Sözlüklerde kutub için; âlemin
ruhu, âlemin de onun bedeni olduğu tanımları yapılarak, her şeyin kutbun çevresin-
de ve onun sayesinde hareket ettiği ve her şeyi onun idare ettiği¹⁸ kaydedilmiştir.

15 Casiye 45/23.

16 er-Razi, Faherddin, *Mefatihü'l-gayb*, 19/615.

17 Kutub, Seyyid, *Fizilali'l-Kur'an*, Çev. Salih Uçan vd., Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991, IX/188.

18 Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 2001, s. 223.

Bu tâbirin Hucvirî (ö. 470/1077) ve İbnü'l-Arabî tarafından olmak üzere, sıklıkla kullanılan bir isim haline geldiği görülmektedir.¹⁹

Kutub kelimesi tasavvufta "velîler zümresinin başkanı, dünyanın ve âlemin mânevî yöneticisi olduğuna inanılan en büyük velî" mânasında kullanılmış, onun işgal ettiği makama da kutbiyyet denilmiştir. Ayrıca kutbun yönetimi altında bulunduğu inanılan çeşitli velî gruplarının her birinin başkanına da kutub adı verilir. Bu durumda birinci anlamdaki kutbu öbürlerinden ayırmak için ona kutbü'l-aktâb denilir."²⁰ Burada iki husus öne çıkmaktadır. Birincisi velîler zümresinin başkanı olması, diğeri ise sadece dünyanın değil aynı zamanda âlemin de manevi yöneticisi olması.

İbnü'l-Arabî'ye göre, kutupluk makamına ulaşan kişi, Allah'ın kendisiyle halvette bulunduğu kimsedir. Bu şahıs her dönemde sadece bir kişidir. İbnü'l-Arabî, bu ilâhî halvetin açıklanmayan sırlar âleminden olduğunu, kendisinden önce hiç kimsenin onu zikrettiğini görmediğini, kendisine de böyle bir rivâyetin gelmediğini söylemektedir. O, bunu açıklamasının gerekçesinin kendisinden habersiz olanları ve onu hiç tanımayanları uyarmaktan ibaret olduğunu ifade etmektedir.²¹

İbn Arabî "kutub" denilen kişinin Allah ile halvette bulunduğunu yazmakta, bu ilahi halvetin açıklanamayan sırlar âleminden bulunduğunu yazmaktadır. Oysaki bu ifadeler İslam akaidinde yeri olmayan, hiçbir ayet ve hadise dayanmayan sözlerdir. Nitekim İbn Arabî'nin kendisi de bu sözlerin ilk defa kendisi tarafından söylendiğini itiraf etmektedir. Burada İbn Arabî doğru söylüyor, çünkü ne Kur'an'da ne de sahih hadisler de Allah ile halvette bulunan bir "imam"dan söz edilmez. Çünkü Allah Teâlâ bu gibi şeylerden münezzehtir.

Kutuplar, manevî ve ruhanî düzeni koruma gibi çalışmalarla halk üzerinde etkinlik kurarlar. Yer ve göğün Kutuplar sayesinde ayakta durması, Kutuplar sayesinde Allah'ın insanlara yardım etmesi gibi inançlar, Kutupların arkasına halk desteğini almasını sağlamaktadır. Halk desteğini almak için, halkın kafasına hurafe motifleri çizerek halk desteğine ulaşma çabaları Hurufilerde, Satanistlerde, Fethullah Gülen tiplerinde ve daha birçok yapılanmalarda görülmektedir.²²

Kur'an'da ilahi kâinatın yaratılması, içindeki varlıkların sevk ve idare edilmesi, hayatîyetlerini sürdürmelerinin tamamen Allah'ın yaratması ve hükmetmesi ile olduğu apaçık ifade edilmekte iken ve bu konuda peygamberlerin dahi hiçbir

19 Geniş bilgi için bk. Süleyman Ateş, "Kutub", *DİA*, XXVI, 498-499.

20 Ateş, Süleyman, "Kutub", *DİA*, XXVI, 498-499. Bkz. Çınar, Mahmut, 15 Temmuz Darbe Girişiminin Teolojik Arka Planı: Mitler ve Gerçekler. Kilis 7 Aralık Ün. İlahiyat Fak. Dergisi, c. 3, Sayı 6, 2017/1, s. 22.

21 İbnü'l-Arabî, *el-Fütühât-ı Mekkiye*, Çev. Ekrem Demirli, İstanbul, 2007-2010, IX, 400-402. Bkz. Çınar, Mahmut, a.g.m., s. 23.

22 Fatîş, Emrullah, "Mehdi, Mesih, Kutup Ve Abdal İnançlarına Eleştirel Yaklaşım", (*Darbeler Ve Darbe Kalkışmaları Özel Sayısı*), 2017, Bahar, c. 12, s. 207.

tesiri yok iken, bazı kişilerin kendilerini Allah'ın hükümlerine ortak kılması ve birçok insanın da onları kâinatın idarecisi olduğuna inanmaları İslam akaidine tamamen zıt bir durum arz etmektedir. Kur'an ayetleri okunduğunda Allah Teâlâ'nın tek yaratıcı, tek ilah, tek ma'bud ve kâinat üzerinde tasarruf eden tek varlık olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Yine Kur'an'a baktığımızda Hz. Peygamber'in ve diğer peygamberlerin Allah'tan vahiy alan, vahiyleri tebliğ eden ve onlarla amel eden insanlar olduğu, ismet sıfatı dışında herhangi bir imtiyazları olmadığı, Allah'ın bildirdiği bazı gaybi haberler dışında gaybı bilmedikleri, insanlar üzerinde herhangi bir tasarruf yetkilerinin olmadığı açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Kur'an'ın bu gerçekleri apaçık ortada iken insanlardan bazılarının kendilerini insanlar üzerinde tasarruf sahibi görmeleri, gaybı bildiklerini iddia etmeleri, kâinatın idaresine müdahil olduklarını, ikide bir Allah ile görüşüklerini söylemeleri, bir anlamda ilahlıkta ortak olduklarını ilan etmeleridir. Bunlara inanan kişilerin durumu da kâinatın idare ve sevkinde Allah ile beraber insanlardan ortaklara inandıklarının bir ifadesi gibidir. Başka bir ifade ile bilmeden ya da bilerek şirke düşmüş olmaktadır.

Bunun güncel örneği; Fetö lideri Fethullah Gülen'in kâinat imamı olarak peygamber üstü bir tanımlama ile bütün kâinat ve insanlar üzerinde etkili bir kişi olarak kabul edilmesidir. Müridleri onu, istediği zaman Allah ile görüşen, her gece peygamberi rüyasında gören, gaybtan haber veren, evlenmediği için peygamberlerden üstün olan bir kişi olarak görmektedirler. Oysaki Kur'an ayetlerine bakıldığında ilahlığın, gaybı bilmenin sadece Allah'a ait olduğu, Allah'a ilahlıkta ortaklaşmanın da bir zulüm olduğu açık bir şekilde görülecektir.

Ne var ki Allah'ın kitabı Kur'an okunmayıp, Allah'ın kitabı Kur'an yerine liderlerinin kitapları ikame edildiğinde ve Hz. Peygamber'in siyeri, kişiliği, davranışları öğretilmeyip liderlerine insanüstü vasıflar yakıştırıldığında insanlar kişileri Allah'a ortak koşmakta, onları peygamber üstü görmekte geç kalmamaktadırlar.

Sonuç

İslam itikadına göre mabud tek Allah olup bütün insanlar Allah'a kulluk ile görevlidirler. Allah'ın koyduğu helal ve haramlara peygamberler dahil her kes tabiidir. Hiçbir zaman ve şartta Allah'ın koyduğu haram, helal ve diğer mükellefiyetler insan üzerinden sakıt olmaz. Peygamberler hayatları boyunca insanlara tebliğ ettikleri şeriatleri öncelikle kendileri yaşayarak göstermişlerdir.

İslam itikadında hiçbir şahsın diğer şahıslara nazaran ayrıcalıklı bir mevkiî söz konusu değildir. Takva konusunda ileri düzeyde olan bir mü'minin Allah'a daha yakın olması dışında herhangi bir imtiyazı, ayrıcalığı söz konusu değildir. Âlim

olan kimse ilmiyle temayüz eder, ancak bu ona özel bir imtiyaz sağlamaz. Âlim kişi öncelikle Allah'a kulluğunu en iyi şekilde icra etmekle mükelleftir. Âlim olan kişi insanlara Allah'ın dinini öğrenme, ilim sahibi olma ve ahlaki anlamda yol gösterir. Sahip olduğu ilmini insanlara bir üstünlük olarak göstermesi söz konusu olamaz. İslam âdab ve ahlaki gereği, âlim-talebe, hoca-talebe ilişkisi çerçevesinde saygılı olmak vardır. Hocaya duyulması gereken saygı dışında ona faklı bir şekilde muamele etmek, ona üstünlük atfetmek, onu dokunulmaz kılmak İslam itikadında kesinlikle yer almaz. İlahlık, kâinat ve insanlar üzerinde tasarruf etme kudreti ve yetkisi sadece Allah Teâlâ'ya aittir.

Kaynakça

- Ateş, Süleyman, "Kutub", *DİA*, XXVI.
- Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahihu'l-Buhari*, İstanbul, 1992.
- İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât-ı Mekkiye*, Çev. Ekrem Demirli, İstanbul, 2008.
- Çınar, Mahmut, Çınar, Mahmut, 15 Temmuz Darbe Girişiminin Teolojik Arka Planı: Mitler ve Gerçekler. *Kilis 7 Aralık Ün. İlahiyat Fak. Dergisi*, c. 3, Sayı 6, 2017/1
- Fatiş, Emrullah, "Mehdi, Mesih, Kutup ve Abdal İnançlarına Eleştirel Yaklaşım", (*Darbeler Ve Darbe Kalkışmaları Özel Sayısı*), 2017, Bahar, c. 12.
- Gürkan, Salime Leyla, "Ruhban" mad. *DİA*, 2008, XXXV.
- Kutub, Seyyid, *Fızılali'l-Kur'an*, Çev. Salih Uçan vd., Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- Matürdi, Ebû Mansûr, *Te'vilatu'l-Kur'an*, Çev. Ayğın, Fadıl, İstanbul, 2017.
- Müslim, Ebu'l-Huseyin el-Kuşeyri, *Sahihu'l-Müslim*, İstanbul, 1992.
- Razi, Fahreddin, *Mefatihü'l-gayb*, (Çev. Komisyon) İstanbul, 2002.
- Şerbîni, Hatib, *Tefsiru'l-Hatîb eş-Şerbîni*, Beyrut, 2004, I.
- Yazır, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ